

УДК 355.233.1:355:316.28

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-31-40>

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Л. О. Балагур

ORCID 0000-0002-1137-1670

Д. Л. Карасьов

ORCID 0000-0003-1479-9186

В. В. Грінченко

ORCID 0000-0002-0496-2456

Д. О. Олешко

ORCID 0000-0001-7515-1629

Стаття присвячена загальній проблемі ефективного функціонування прикордонного відомства України. З цієї проблеми для детального аналізу виокремлено аспект професійної взаємодії офіцерів-прикордонників, зокрема питання сформованості їх комунікативних навичок.

Авторський колектив проаналізував широкий спектр наукових праць: від вчених, котрі вивчали зміст теорії комунікації до вчених із прикордонної служби, які створили наукові праці, дотичні до діяльності та навчання офіцерів-прикордонників. Здійснено дослідження результатів наукових робіт зарубіжних вчених США, Франції та Німеччини.

Метою статті є аналіз проблеми формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів-прикордонників.

Авторами зазначено, що вимоги щодо здійснення взаємодії у прикордонній службі сформульовані у низці важливих нормативно-правових документів: законах, постановах та наказах різного рівня.

Проаналізовано зміст понять «взаємодія» та «комунікація». Визначено рівні прояву професійної взаємодії офіцерами-прикордонниками: макро-, мезо- та мікрорівень. Розкрито зміст та можливості реалізації взаємодії на кожному її рівні.

Здійснено аналіз навчальних планів та навчальних програм тих дисциплін, що створюють можливості для формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів прикордонного

відомства за усіма спеціальностями, що є в академії прикордонної служби.

Запропоновано низку педагогічних технологій, методів та прийомів, що впливають на формування комунікативних навичок курсантів-прикордонників: технології колаборативного навчання, кейс-метод, рольові та імітаційні ігри тощо.

У пропозиціях щодо перспективних напрямків подальших наукових досліджень запропоновано розробку методики формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ключові слова: комунікативні навички, професійна взаємодія, вища військова освіта, прикордонна служба, майбутні офіцери-прикордонники.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема комунікативного розвитку особистості фахівця в сучасному суспільстві є надзвичайно актуальною. Будь-яка професійна сфера вимагає від фахівця сформованості комунікативних умінь та навичок, особливо, якщо мова йде про сферу приватного бізнесу. Проте державні соціальні інститути також повинні враховувати запити та тенденції сучасного соціуму. Саме комунікативні навички стали визначальним показником професіоналізму фахівця. Зважаючи на численні наукові дослідження здатності особи до комунікації, невивченою є відповідна проблема у правоохоронних структурах України, зокрема у прикордонному відомстві. Представники прикордонної служби України напряду є дотичними до процесів взаємодії. Прикордонникам доводиться здійснювати взаємодію на різних рівнях та у різних формах прояву. Оскільки взаємодія виступає багатогранним та поліфункціональним явищем, то у представленій статті буде розглянуто саме комунікативний аспект професійної взаємодії прикордонників України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблема формування або розвитку комунікативних умінь та навичок широко представлена у науковій літературі: від загальнонаукових досліджень до вузькопрофесійній. Зважаючи на це, комунікативні здібності є предметом дослідження філософів, соціологів, психологів, педагогів та лінгвістів. Ми звернулись до наукових праць С. Бахтіярової (2002) та Г. Почепцова (2001), які вивчали положення теорії комунікації; Д. Вольтон (1996), А. Матеральт (2000), Б. Мієга (1996) – сутність теорії комунікації; Є. Розенгрєн (1993) – аспект розвитку комунікативних умінь; Дж. Хабермаса (1984) – зміст теорії комунікації та багато інших.

Науково-педагогічні працівники вищого військового навчального закладу (далі – ВВНЗ) Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) протягом тривалого часу також проводили дослідження з цієї проблеми, як-от: О. Бабіч (2018), Н. Берестецька (2008), Н. Калинюк (2013), О. Мисечко (2006), В. Назаренко (2007) тощо.

Детальний огляд зарубіжних праць з проблем комунікації представлений у дослідженнях Т. Поліщук (2012).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У запропонованій статті автори здійснили спробу проаналізувати комунікативні навички як елемент професійної взаємодії майбутніх офіцерів-прикордонників.

Тому **метою статті** є аналіз проблеми формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Проблема формування комунікативних навичок в майбутніх офіцерів прикордонної служби України відображена у змісті її основних нормативно-правових документів: Законі України «Про державний кордон» (1991), «Про Державну прикордонну службу» (2011), «Про національну безпеку» (2018), а також у постановах Кабінету Міністрів України та наказах Міністерства внутрішніх справ України та Адміністрації Державної прикордонної служби України (далі – АДПСУ). У перерахованих вище документах сформульовані завдання щодо готовності або здатності до взаємодії або співпраці. І ці категорії представлені у переліку основних завдань відомства, діяльності її офіцерських кадрів, і взагалі усієї соціальної групи військовослужбовців-прикордонників. Врахування цієї ситуації вплинуло на створення Відомчих стандартів культури прикордонної служби (2009).

Гострота проблеми формування комунікативних навичок в майбутніх офіцерів-прикордонників полягає в тому, що їх професійна діяльність передбачає елементи співпраці (взаємодії) на різних рівнях. Ця взаємодія має макрорівень на основі співпраці прикордонної служби України із відповідними інституціями країн, з якими межує держава. Така співпраця можлива лише завдяки діяльності державного керівництва, оскільки це сфера зовнішньої політики. Цікавим для вивчення є мезорівень професійної взаємодії прикордонного відомства, що здійснюється у тісній співпраці із військовими та правоохоронними формуваннями. Цей рівень співпраці також можливий завдяки діяльності вищого керівництва в державі. Можливості такої взаємодії полягають у відпрацюванні комунікативних навичок на основі проведення спільних навчань або операцій. Мікрорівень професійної взаємодії в прикордонному відомстві є

різноплановим, тобто така взаємодія можлива між колегами прикордонниками у прикордонному колективі; між різними рівнями ієрархії керівників ДПСУ; між прикордонниками та особами, котрі перетинають державний кордон (громадянами України та іноземці, які, в свою чергу, приналежні до різних соціальних спільнот за культурними, національними, релігійними, політичними та іншими ознаками); між прикордонниками та мешканцями прикордонних регіонів України та країн, що з нею межують; між прикордонниками та органами місцевого самоврядування тощо.

На нашу думку, саме мікропрояв професійної взаємодії у прикордонній службі передбачає формування відповідних комунікативних навичок у майбутніх офіцерів-прикордонників, оскільки макро- та мезорівень можливий вже на основі певного рівня сформованості цих навичок, а тому їх слід у подальшому розвивати, а це вже є проблемою підготовки магістрів-прикордонників у НАДПСУ.

Ефективність професійної діяльності офіцерів-прикордонників залежить від їх умінь налагодити комунікацію із категоріями мікрорівня професійної взаємодії. Комунікативні навички майбутніх офіцерів-прикордонників на мікрорівні можна потрактувати на основі таких понять, як: злагожденість, скоординованість, впливовість, спілкування, уважність, толерантність, гнучкість тощо. Перелік цих категорій можна продовжити, проте ключове твердження містить такий зміст – майбутній офіцер-прикордонник повинен вміти: здійснювати комунікацію неконфліктно; проводити достойний публічний виступ; вести цивілізовану суперечку (диспут, полеміку тощо); толерантно сприймати та приймати життєве позиціонування кожної особи; попереджати конфліктні ситуації та успішно їх розв'язувати.

Загальноприйнятим є міркування про те, що проблема підготовки до комунікації майбутнього фахівця – це завдання гуманітарних навчальних дисциплін. Проте це твердження ми вважаємо хибним, оскільки у навчальних програмах різних навчальних планів (спеціальності «Безпека державного кордону», «Психологія», «Філологія», «Телекомунікація») відображено усі аспекти професійної взаємодії майбутніх офіцерів-прикордонників. До прикладу, у навчальній дисципліні «Тактика прикордонної служби», на другому курсі навчання представники усіх спеціальностей вивчають тему «Робота із місцевим населенням»; у навчальній дисципліні «Логістика у ДПСУ» є теми, що присвячені співпраці із підприємництвом України (закупівля продовольства, одягу тощо для відомства); з навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» є теми про елементи взаємодії прикордонників із військовослужбовцями різних

військових та правоохоронних формувань.

Таким чином, перед науково-педагогічними працівниками НАДПСУ постає завдання щодо вибору певної педагогічної технології, методики, форми, прийому або засобу з метою формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів-прикордонників.

Більш доцільними з наявного арсеналу сучасної педагогіки є методи педагогіки партнерства: рольові та імітаційні ігри (створення квазіпрофесійного середовища); колаборації; кейс-метод; тренінги; створення мета-плану тощо. Загалом, необхідно використовувати ті методи, що дозволяють курсантам-прикордонникам працювати у команді (з метою розвитку корпоративних навичок), а також індивідуально.

Завдяки такому підходу науково-педагогічні працівники формують комунікативні навички майбутніх офіцерів прикордонної служби, тобто закладають основи ефективної майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Державна прикордонна служба належить до тих соціальних інститутів українського суспільства, що справляють відчутний вплив на формальне його функціонування. Тому представники цієї правоохоронної структури повинні виступати як гармонійно розвинені особистості, які в результаті професійної підготовки мають високий рівень сформованості професійних компетентностей, і зокрема, у їх складі – комунікативних навичок.

Результати дослідження, запропонованої у науковій статті проблеми, не вичерпують усіх аспектів, що належить до цієї проблематики. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є пропозиція змісту методики формування комунікативних навичок майбутніх офіцерів-прикордонників, а також подальша її адаптація для існуючих в Україні вищих військових навчальних закладів.

Література

1. Відомчі стандарти культури прикордонної служби: практ. посіб. на щодень. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького, 2009. 52 с.
2. Бабіч О. В. Формування комунікативно-дискурсивної культури майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2018. 20 с.
3. Бахтіярова С. А. Азбука саморозуміння. Реверсивний психоаналіз. Київ : ТОВ «Росава» ЛТД, 2002. 440 с.
4. Берестецька Н. В. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до професійного спілкування у процесі навчання гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2008. 20 с.

5. Калинюк Н. В. До проблеми формування та розвитку професійної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_11 (дата звернення: 01.09.2020 р.)
6. Мисечко О. В. Педагогічна технологія формування вмінь службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2006. 28 с.
7. Назаренко В. О. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності керівників Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09 / Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.
8. Поліщук Т. В. Інформаційно-комунікативна компетентність майбутніх фахівців: погляд зарубіжних науковців. Готуємось до успішної комунікації з особовим складом! URL: http://trushtv.net46.net/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=57 (дата звернення: 02.09.2020 р.)
9. Почепцов Г. Теория коммуникации: монография. Київ : Ваклер, 2001. 656 с.
10. Про державний кордон України: Закон України від 4 листоп. 1991 р. № 1777-XII. Комп'ютерна інформаційно-правова система «Ліга». URL: www.liga.net (дата звернення: 11.09.2020).
11. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208. Зі змінами; ост. ред. 13 січ. 2011 р.
12. Про національну безпеку України: проект закону України від 28.02.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63531 (дата звернення: 20.09.2020).
13. Habermas J. The theory of Communicative Action. Boston. 1984. P. 312.
14. Miège B. La société conquise par la communication. Grenoble, 1999. P. 125.
15. Matheralt A. et M Histoire des théories de la communication. Paris, 2000. P. 89.
16. Rosengren È. Å. From field to frog ponds. *Journal of communication*. 1993. 43 (3). Д. 9.
17. Wolton D. Penser la communication. Paris, 1996. P. 209.

References

1. *Vidomchi standarty kultury prykordonnoyi sluzhby: praktychnyi posibnyk na shchoden [Departmental standards of culture of the border service: practical guide for every day]* (2009). Khmelnytsky: Publishing House of Bohdan Khmelnytsky National State Academy of Border Guard Service of Ukraine (ukr).
2. Babich, O. V. (2018). *Formuvannya komunikatyvno-dyskursyvnoyi kultury maybutnikh ofitseriv Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy [Formation of communicative-discursive culture of future officers of the State Border Guard Service of Ukraine]*. Abstract of Candidate's Thesis in Pedagogy, 20. Bohdan Khmelnytsky National State Academy of Border Guard Service of Ukraine. Khmelnytsky (ukr).

3. Bakhtiyarova, S. A. (2002). Azbuka samorozuminnya [Alphabet of self-understanding]. *Reversible psychoanalysis*, 440. Kyiv: Rosava LTD (ukr).
4. Berestetska, N. V. (2008). *Pidhotovka maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do profesijnoho spilkuvannya u protsesi navchannya humanitarnykh dystsyplin [Preparation of future border guard officers for professional communication in the process of teaching humanities]*. Abstract of Candidate's Thesis in Pedagogy, 20. Bohdan Khmelnytsky National State Academy of Border Guard Service of Ukraine (ukr).
5. Kalinyuk, N. V. (2013). Do problemy formuvannya ta rozvytku profesijnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv. [On the problem of formation and development of professional communicative competence of future border guards]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 3. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2013_3_11 (date of appeal: 01.09.2020) (ukr).
6. Mysechko, O. V. (2006). *Pedahohichna tekhnolohiya formuvan' vmin' sluzhbovoho spilkuvannya u maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv. [Pedagogical technology of formation of skills of service communication at future officers-frontier guards]*. Abstract of Candidate's Thesis in Pedagogy, 28. Bohdan Khmelnytsky National State Academy of Border Guard Service of Ukraine (ukr).
7. Nazarenko, V. O. (2007). *Psykhologichni umovy rozvytku komunikatyvnoyi kompetentnosti kerivnykiv Derzhavnoi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. [Psychological conditions for the development of communicative competence of the heads of the State Border Guard Service of Ukraine]*. Candidate's Thesis in Psychology, 20. Bohdan Khmelnytsky National State Academy of Border Guard Service of Ukraine. Khmelnytsky (ukr).
8. Polishchuk, T. V. (2012). Informatsiyno-komunikatyvna kompetentnist' maybutnikh fakhivtsiv: pohlyad zarubizhnykh naukovtsiv [Information and communication competence of future professionals: the view of foreign scientists]. *Preparing for successful communication with personnel!* Retrieved from http://trushtv.net46.net/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=57 (date of appeal: 02.09.2020) (ukr).
9. Pochepstov, G. (2001). *Teoryya kommunkatsyy: monographia [Theory of communication: monograph]*, 656. Kyiv: Vakler (rus).
10. Pro derzhavnyi kordon Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 4 lystop. 1991 r. #1777-XII [On the state border of Ukraine: Law of Ukraine of November 4, 1991, 1777-XII]. *Kompiuterna informatsiino-pravova systema "Liha"*. Retrieved from www.liga.net (date of appeal: 11.09.2020) (ukr).
11. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 3 kvit. 2003 r. № 661-IV [On the State Border Guard Service of Ukraine: Law of Ukraine of April 3, 2003, № 661-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (2003). # 27, Article 208. With changes; last ed. made in January 13, 2011 (ukr).
12. *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: proekt zakonu Ukrainy* vid 28.02.2018 [On national security of Ukraine: draft law of Ukraine dated February 28,

- 2018]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63531 (date of appeal: 20.09.2020) (ukr).
13. Habermas, J. (1984). *The theory of Communicative Action*. Boston (eng).
 14. Miège, B. (1999). *La société conquise par la communication [Society conquered by communication]* (french).
 15. Matternalt, A. et al (2000). *History of theories of communication*. Paris (eng).
 16. Rosengren, Ê. Å. (1993). From field to frog ponds. *Journal of communication*, 43 (3), 9 (eng).
 17. Wolton, D. (1996). *Penser la communication [Thinking about communication]*. Paris (eng).

КОММУНИКАТИВНЫЕ НАВЫКИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОГРАНИЧНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

Л. А. Балагур, Д. Л. Карасев, В. В. Гринченко, Д. А. Олешко

Статья посвящена общей проблеме эффективного функционирования пограничного ведомства Украины. По этой проблеме выделены аспекты профессионального взаимодействия офицеров-пограничников, в частности, вопросы сформированности их коммуникативных навыков.

Авторский коллектив проанализировал широкий спектр научных трудов: от ученых, которые изучали содержание теории коммуникации, к ученым из пограничной службы, поднимающим вопросы деятельности и обучения офицеров-пограничников. Проведено исследование результатов научных работ зарубежных ученых США, Франции и Германии.

Целью статьи является анализ проблемы формирования коммуникативных навыков будущих офицеров-пограничников.

Авторами отмечено, что требование по осуществлению взаимодействия в пограничной службе сформулированы в ряде важных нормативно-правовых документов: законах, постановлениях и приказах разного уровня.

Проанализировано содержание понятий «взаимодействие» и «коммуникация». Определены уровни проявления профессионального взаимодействия офицерами-пограничниками: макро-, мезо- и микроуровень. Раскрыто содержание и возможности реализации взаимодействия на каждом его уровне.

Осуществлен анализ учебных планов и учебных программ тех дисциплин, которые создают возможности для формирования коммуникативных навыков будущих офицеров пограничного ведомства по всем специальностям в академии пограничной службы.

Предложен ряд педагогических технологий, методов и приемов, влияющих на формирование коммуникативных навыков курсантов-пограничников: технологии колаборативного обучения, кейс-метод, ролевые и имитационные игры и тому подобное.

В предложениях по перспективным направлениям дальнейших научных исследований предложена разработка методики формирования коммуникативных навыков будущих офицеров-пограничников.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, профессиональное взаимодействие, высшее военное образование, пограничная служба, будущие офицеры-пограничники.

COMMUNICATION SKILLS OF THE FUTURE OFFICERS OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE

L. O. Balagur, D. L. Karasyov, V. V. Grinchenko, D. O. Oleshko

The article is devoted to the general problem of effective functioning of the border department of Ukraine. On this problem, the aspects of professional interaction of border guard officers are highlighted, in particular, the issues of the formation of their communication skills.

The author's team analysed a wide range of scientific works: from scientists who studied the content of communication theory to scientists from the border service, who created scientific works related to the activities and training of border guards. A study of the results of scientific work of foreign scientists from the United States, France and Germany.

The purpose of the article is to analyse the problem of forming communication skills of the future border guard officers.

The authors note that the requirements for cooperation in the border service are formulated in a number of important legal documents: laws, regulations and orders of different levels.

The meaning of the concepts "interaction" and "communication" is analysed. Levels of manifestation of professional interaction by border guards are determined: macro-, meso- and micro-level. The content and possibilities of realization of interaction at each of its levels are revealed.

The analysis of curricula and study programs of those disciplines that create opportunities for the formation of communication skills of the future officers of the border department in all specialties that are in the academy of the border service.

A number of pedagogical technologies, methods and techniques that influence the formation of communication skills of border guard cadets are proposed: collaborative learning technologies, case method, role and simulation games, etc.

The proposals for promising areas of further research propose the development of methods for the formation of communication skills of future border guard officers.

Key words: Communication skills, professional interaction, higher military education, border service, future border guard officers.

Балагур Леся Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна). E-mail: denesukgalina@gmail.com

Балагур Леся Александровна – кандидат педагогических наук, доцент кафедри пограничної служби, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого (г. Хмельницький, Україна). E-mail: denesukgalina@gmail.com

Balagur Lesya Oleksandrivna – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Border Guard Service, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: denesukgalina@gmail.com

Карасьов Дмитро Леонідович – старший викладач кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна). E-mail: KarasiovDL@ukr.net

Карасев Дмитрий Леонидович – старший преподаватель кафедры пограничной службы, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого (г. Хмельницький, Україна). E-mail: KarasiovDL@ukr.net

Karasev Dmytro Leonidovych – Senior Lecturer, Department of Border Guard Service, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: KarasiovDL@ukr.net

Грінченко Віталій Васильович – старший викладач кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна). E-mail: gv2773@ukr.net

Гринченко Виталий Васильевич – старший преподаватель кафедры пограничной службы, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого (г. Хмельницький, Україна). E-mail: gv2773@ukr.net

Grinchenko Vitalii Vasylovych – Senior Lecturer, Department of Border Guard Service, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: gv2773@ukr.net

Олешко Дмитро Олександрович – викладач кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна). E-mail: oleshko104@ukr.net

Олешко Дмитрий Александрович – преподаватель кафедры пограничной службы, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого (г. Хмельницький, Україна). E-mail: oleshko104@ukr.net

Oleshko Dmytro Olexandrovych – Teacher of high school, Department of Border Guard Service, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: oleshko104@ukr.net